13/11/2019

Ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Μηνά και ο Κρήτης Βασίλειος

Οικουμενικό Πατριαρχείο / Αρχιεπισκοπή Κρήτης

Του Σεβ. Μητροπολίτου Αρκαλοχωρίου,Καστελλίου και Βιάννου κ. Ανδρέα

Εορτάζουμε και πανηγυρίζουμε σήμερα, χάριτι Θεού, τον Άγιο Μηνά, τον πολιούχο και προστάτη της πόλης του Ηρακλείου, όπου θεμελιώθηκε το πρώτο του θυσιαστήριο, ο μικρός ναός του Αγίου Μηνά και εγκαινιάστηκε στα μέσα του 18ου αιώνα. Είναι ο αιώνας που στα τέλη του, η ελληνόφωνη ρωμιοσύνη ξεκινά, αργά και σταθερά, την μετεγκατάστασή της από την αγροτοποιμενική ενδοχώρα στην μικρή τότε πόλη μας, στο Κάστρο. Οι νέοι κάτοικοι εδραιώνουν τη λατρεία του Αγίου Μηνά, ενώ παράλληλα λαμβάνουν και τον επίζηλο τίτλο του Καστρινού.

Οι ονοματοδοσίες και μετονομασίες της πόλης μας, του Ηρακλείου «κατά τας καιρικάς μεταβολάς», ως Κάντια, Χάνδακας, Κάστρο ή Μεγάλο Κάστρο, σημειολογούν και για την μεγαλόνησο την αέναη κίνηση θρησκειών, λαών και

πολιτισμών, με τελευταία κοσμοχαλασιά, για τον Ελληνισμό, τη μικρασιατική καταστροφή με τη σφαγή του 1922 και την εγκατάσταση, εις την καθ’ ημάς επικράτεια, των προσφύγων από τη Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Αν. Θράκη.

Ο τωρινός μεγαλοπρεπής και επιβλητικός ναός του Αγίου Μηνά, όπου σήμερα τελούμε την αναίμακτο θυσία του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού και επικαλούμαστε την χάρη και το έλεος του Αγίου, είναι ο ναός όπου ενώνουμε με την προσευχή μας τα επίγεια με τα ουράνια και αποκαθιστούμε, με τη λατρεία μας στον Τριαδικό Θεό, την συμπαντική ενότητα, της γαλήνης και της ειρήνης, του ορατού με τον αόρατο κόσμο. Ο περικαλλής αυτός ναός, το λαμπρό μνημείο του πολιτισμού μας, θεμελιώθηκε στις 25 Μαρτίου 1862, από τον Κρήτης Διονύσιο Χαριτωνίδη, τον μετέπειτα Οικουμενικό Πατριάρχη Διονύσιο Ε΄, ο οποίος, κατά το προνομιακό ζήτημα, τον Οκτώβριο του 1890, έκλεισε τους ορθόδοξους ναούς των Βαλκανίων, του Πόντου και της Μικράς Ασίας, καταγγέλλοντας με αυτόν τον τρόπο την απόφαση του Σουλτάνου να περιορίσει τα προνόμια των χριστιανών, που διευρύνθηκαν με τους Γενικούς Κανονισμούς του 1860. Όταν επανενεργοποιήθηκαν τα προνόμια, οι ορθόδοξοι ναοί, με πατριαρχική εντολή, λειτούργησαν την ημέρα των Χριστουγέννων του 1890.

Η οικοδόμηση του ναού του Αγίου Μηνά, ενός από τους μεγαλύτερους ναούς των Βαλκανίων, εκφράζει, όχι μόνο τη δυναμική παρουσία των χριστιανών στο Μεγάλο Κάστρο, αλλά και την αντιπαλότητα, τόσο της εθναρχίας με το έθνος, όσο και τον ανταγωνισμό των αυτοκρατοριών με τα αναδυόμενα εθνικά κράτη, τα οποία τελικά «κατήγαγαν» νίκη περήφανον και εξήλθαν τροπαιοφόρα, διαλύοντας την οθωμανική αυτοκρατορία και τις άλλες αυτοκρατορίες.

Ο ναός εγκαινιάστηκε την Κυριακή των Μυροφόρων, 16 Απριλίου 1895, από τον Μητροπολίτη Τιμόθεο Καστρινογιαννάκη και την περί αυτόν Ιερά Επαρχιακή Σύνοδο της Εκκλησίας της Κρήτης, η οποία ξεκίνησε να λειτουργεί κανονικά επί των ημερών του, με την άδεια και τη συγκατάθεση του Οικουμενικού Πατριάρχη Ιωακείμ Γ΄.

Η οικοδόμηση, τα εγκαίνια και η λειτουργία του μητροπολιτικού ναού του Αγίου Μηνά σηματοδοτούν, επιπροσθέτως, τη νέα πραγματικότητα της κυριαρχίας του χριστιανικού ελληνισμού στο Μεγάλο Κάστρο και στην Κρήτη. Ο διάδοχος του Τιμοθέου Καστρινογιαννάκη, ο Κρήτης Ευμένιος Ξηρουδάκης, με τόλμη αλλά και διάκριση προς την μουσουλμανική μειοψηφία της Κρήτης, ονομάζει το 1912, προφητικά, το επίσημο περιοδικό της Εκκλησίας Κρήτης «Χριστιανική Κρήτη». Σε μια δεκαετία, με τις ανταλλαγές των πληθυσμών και την εγκατάσταση των προσφύγων, η Κρήτη ομοιογενοποιήθηκε θρησκευτικά και εθνικά. Άλλωστε, η ανταλλαγή των πληθυσμών πραγματοποιήθηκε με γνώμονα και κριτήριο την

ορθόδοξη πίστη και όχι την ελληνική ή τουρκική γλώσσα.

Πνευματικό ανάστημα του Κρήτης Ευμενίου Ξηρουδάκη υπήρξε ο Κρήτης Βασίλειος Μαρκάκης, ο οποίος γεννήθηκε στον Κεραμέ Ρεθύμνου το 1872. Ο Βασίλειος, περισσότερο από τον Γέροντά του Ευμένιο, αλλά και τον προκάτοχό του Κρήτης Τιμόθεο Βενέρη, υπήρξε ιεράρχης βαθειά αγιοπνευματικός, με συνείδηση εκκλησιαστική, ένας καλόγερος επίσκοπος, πηδαλιουχούμενος από τον φωτισμό της προσευχής και όχι από το φθαρτό, το μεταβαλλόμενο και φευγαλέο φωτισμό των νοησιαρχικών ιδεολογιών του κόσμου τούτου.

Μελετώντας τον βίο του Βασιλείου, διαπιστώνουμε την πατρική μέριμνα του Ευμενίου προς τον Βασίλειο, αλλά και την ευλαβική αφοσίωση του Βασιλείου προς τον Γέροντά του Κρήτης Ευμένιο, ο οποίος τον χειροτονεί, τον στέλνει στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης, απ΄ όπου απεφοίτησε το 1896, του αναθέτει τη διεύθυνση της Σχολής του Αγίου Πνεύματος, ενώ το 1900 τον χειροτονεί Επίσκοπο Αρκαδίας, όπου πρωτοπόρησε με την ίδρυση και λειτουργία της Γεωργικής Σχολής, αλλά και με το ποιμαντικό του έργο. Ο Βασίλειος έζησε τις κοσμογονικές μεταβολές: την κρητική επανάσταση του 1897, την αυτόνομη Κρητική Πολιτεία, τους βαλκανικούς πολέμους, τη μικρασιατική εκστρατεία, τον διχασμό βενιζελικών και αντιβενιζελικών και τον εμφύλιο. Εξεδήμησεν εις Κύριον το 1950. Ως το 1920, οπότε ετελεύτησε εξόριστος στην Χίο ο γέροντάς του Ευμένιος, ο Βασίλειος πορεύεται στην σκιά του Ευμενίου, του δυναμικότερου εκφραστή της εθναρχίας και της εθναρχούσας Εκκλησίας στην Κρήτη. Γι΄ αυτό, Ευμένιος και Βασίλειος, ταυτίζουν το έθνος στην Κρητική Πολιτεία με τον πρίγκιπα, και όταν η Κρήτη ενώθηκε με την Ελλάδα, υποστασιοποιούν το έθνος στο πρόσωπο του βασιλέα. Όμως, Ευμένιος και Βασίλειος δεν υιοθετούν την περί έθνους άποψη του γερμανικού ρομαντισμού, που συναντάμε στον προκάτοχο του Βασιλείου, Κρήτης Τιμόθεο Βενέρη.

Επομένως, ουδόλως απροϋπόθετη τυγχάνει για τον Βασίλειο η αντίστασή του στους Γερμανούς. Αν τώρα αναζητήσουμε την ιδεολογική προσέγγιση της πλειονότητας των ιεραρχών της Κρήτης επί Βασιλείου, στη νέα αυτή εποχή της εθνικής συγκρότησης και ολοκλήρωσης, βλέπομε ότι, κατά κανόνα η ιεραρχία της Κρήτης, προσλαμβάνει το έθνος μέσα από την ιδεολογία του βενιζελικού φιλελευθερισμού, με συνέπεια να αποδέχεται και να προωθεί στις λειτουργικές δομές του έθνους-κράτους, τα αιτούμενα της ανενάως μεταβαλλόμενης κοινωνίας. Η μεγάλη στιγμή της επίγειας πορείας του Κρήτης Βασιλείου έρχεται το 1941, με την πτώση των αλεξιπτωτιστών, από τη ναζιστική Γερμανία στο Ηράκλειο και την Κρήτη.

Ο εν Αγίω Πνεύματι φωτιζόμενος Κρήτης Βασίλειος χοροστάτησε στις 20 Μαΐου

του 1941, παραμονή της εορτής των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, εδώ, στον Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Μηνά και μετά την απόλυση, παρόντος του εθνομάρτυρα της γερμανικής κατοχής αρχιμ. Φωτίου Θεοδοσάκη, έδωσε το σύνθημα της αντίστασης: «όλοι μαζί εναντίον των Ούνων». Με τον παπα-Μηνά και τον παπα-Γιώργη βγήκαν στην πόλη και καλούσαν τον κόσμο να ξεσηκωθεί και να αντισταθεί. Ο Βασίλειος, με το λαό του Ηρακλείου αναρριχώνται στα ενετικά τείχη στη Χανιόπορτα, υπερασπίζονται την πόλη και εμποδίζουν τους Γερμανούς να εισέλθουν εντός της.

Την παραμονή του Ευαγγελισμού, στις 24 Μαρτίου του 1942, ο Νομάρχης τού υποδεικνύει να μιλήσει υπέρ των Γερμανών. Ο Βασίλειος απάντησε: «όχι κύριε Νομάρχα, δε θα ομιλήσω υπέρ των Γερμανών, αλλά κατά». Ο Νομάρχης ανταπάντησε: «Σεβασμιώτατε λυπούμαι πολύ, αλλά θα το μετανιώσετε». Την επομένη συλλαμβάνεται. Ο Γερμανός διοικητής θα τον εξορίσει στην Αθήνα, όπου στο θεραπευτήριο «Ευαγγελισμός» θα περάσει το μεγαλύτερο διάστημα της εκεί τριετούς εξορίας του. Ο πρωτοσύγκελλός του, Ευγένιος Ψαλιδάκης, τον αντικαθιστά επαξίως. Μετά την κατάρρευση του Άξονα το 1945 επιστρέφει στην Κρήτη, μαζί με τον επίσης εξόριστο ιεράρχη Κισάμου Ευδόκιμο Συγγελάκη.

Ο Βασίλειος εγκατέστησε στο ημιερειπωμένο μοναστήρι στα Σαββαθιανά, το 1946, γυναικεία αδελφότητα η οποία, με πίστη στο Θεό, αυταπάρνηση και εργατικότητα, ανακαίνισε τη μονή. Στις ημέρες μας, τα Σαββαθιανά συνεχίζουν την εν Χριστώ μαρτυρία τους. Η ηλικία του Βασιλείου προχωρούσε, η υγεία του κλονιζόταν και η αδελφότητα των Σαββαθιανών ανθρωπίνως εξέφραζε στον Βασίλειο την αγωνία της για το μέλλον. Ο Βασίλειος απάντησε «Να προσεύχεσθε. Αν έχω παρρησία εκεί που θα πάω, στον ουρανό, θα μεριμνώ για να έχετε πνευματική προκοπή και για να είναι λίγοι και προσπελάσιμοι οι πειρασμοί σας». Η ευλογημένη, πνευματοφόρα πορεία της ιεράς μονής των Σαββαθιανών, ομιλεί για την ουράνια πολιτεία του Βασιλείου, του απλού, αλλά Θείας Χάριτος πεπληρωμένου Μητροπολίτη Κρήτης.

Ο Βασίλειος διακόνησε με αυταπάρνηση και αυτοθυσία τον ενθάδε λαό του Θεού. Η διαρκής προσευχή του προς τον Θεάνθρωπο Κύριο ημών Ιησού Χριστό, κατέστησε την υπόστασή του δοχείο της Χάριτος του Παρακλήτου. Άνθρωπο του Θείου ανέσπερου φωτός. Αντιστρατεύτηκε και πολέμησε το δαιμονικό σκότος, τόσο της γης όσο και του ουρανού, που εκφράζεται με τις πολύμορφες διαστροφές των εκπεσόντων εωσφορικών δαιμονικών δυνάμεων.

Ο Βασίλειος γνώριζε ότι πνευματικά κενά δεν υπάρχουν. Ο κάθε άνθρωπος και ο κάθε χώρος, πνευματικός ή υλικός, ειρηνεύει διαφωτιζόμενος από τη Χάρη του Χριστού. Διαφορετικά στις καρδιές μας και γύρω μας κυριαρχεί το σκότος, η κακία, η πείνα, το μίσος, η αδικία, η σκληροκαρδία, η προσφυγιά, τα έργα δηλαδή

και οι καρποί των δαιμονικών δυνάμεων, επειδή προσωπικά ή συλλογικά, εκδιώκουμε πολυτρόπως το φώς του Χριστού από τη ζωή μας, στο οποίο υποστασιοποιείται το καλό και το αγαθό.

Συνεπώς, το κοινωνικό ζήτημα δεν είναι ιδεολογικό ζήτημα, ούτε θεωρητικό, αλλά βαθύτατα πνευματικό. Είναι θέμα μετάνοιας, προσωπικής και συλλογικής. Στον Μητροπολιτικό ναό του Αγίου Μηνά καθημερινά παρελαύνουν οι Ηρακλειώτες, για να ανάψουν το κεράκι τους, να υποβάλλουν προσευχητικά τα αιτήματά τους, τις παρακλήσεις τους και να υψώσουν χείρας ικέτιδας, αγωνιζόμενοι να αποκαταστήσουν την τραυματισμένη, από τον πονηρό και τα έργα του, ενότητα των δύο κατ’ ουσία ενιαίων κόσμων, του αόρατου, νοητού, ουράνιου κόσμου, με τον ορατό, αισθητό, επίγειο κόσμο. Η παρουσία όλων μας εδώ, στον πανηγυρίζοντα Μητροπολιτικό ναό του Αγίου Μηνά, δια των πρεσβειών του εορτάζοντος Αγίου, ενισχύει τον αγώνα για την πνευματική αυτή ενότητα και αναπαύει την ψυχή του μακαριστού επισκόπου Βασιλείου.

Ομιλία που εκδωνήθηκε κατά τη διάρκεια της Συνοδικής Θείας Λειτουργίας στην πανήγυρη του Αγίου Μηνά, Πολιούχου Ηρακλείου